

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
εκένδυνση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20^{ου} αιώνα. Ένα παράδειγμα»

Συγγραφή: ΑΘΗΝΑ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Εφαρμογή: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΚΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20^{ου} αιώνα. Ένα παράδειγμα.

Εφαρμογή σεναρίου

Νικόλαος Κούκης

Δημιουργία σεναρίου

Αθηνά Γιαννοπούλου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

2^ο Γενικό Λύκειο Κηφισιάς

Χρονολογία

Από 9-1-2014 έως 14-2-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Οκτώ (8) διδακτικές ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής

Π. Εικονικός χώρος: διαδικτυακή πλατφόρμα edmodo¹.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Πριν την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου οι μαθητές² και οι μαθήτριες είχαν ενημερωθεί σε αδρές γραμμές για τα χαρακτηριστικά της μεταπολεμικής πεζογραφίας. Ακόμη, οι μαθητές του συγκεκριμένου τμήματος είχαν εξοικειωθεί με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, γιατί κατά τη διάρκεια της προηγούμενης και κατά το πρώτο τετράμηνο της τρέχουσας σχολικής χρονιάς, και πάλι στο πλαίσιο του μαθήματος των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, είχαν εμπλακεί σε εφαρμογές που απαιτούσαν την εργασία σε ομάδες. Τέλος, επειδή όλοι οι μαθητές του τμήματος είχαν άνεση στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και γνώριζαν να χρησιμοποιούν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (Word), το διαδικτυακό λογισμικό δημιουργίας εννοιολογικών χαρτών (Bubbl.us), τις εφαρμογές κατασκευής χρονογραμμής (Timetoast) και συννεφόλεξων (Wordle), καθώς και προγράμματα σχεδίασης και ζωγραφικής, δεν αφιερώθηκε για αυτά επιπλέον χρόνος, όπως πρότεινε το αρχικό σενάριο. Πρέπει, επιπλέον, να αναφερθεί πως η εφαρμογή είχε ως σημείο αναφοράς (ανάρτηση υλικού από τον εκπαιδευτικό, ανάρτηση εργασιών από τους μαθητές, κατάθεση σχολίων και προβληματισμού) ένα συγκεκριμένο μάθημα εντός της διαδικτυακής πλατφόρμας edmodo, το οποίο δημιούργησε λίγο πριν την έναρξη της εφαρμογής ο εκπαιδευτικός. Η επιλογή αυτή αντικατέστησε την προτεινόμενη από το αρχικό σενάριο δημιουργία ενός Wiki, γιατί οι μαθητές είχαν εργαστεί και συνεργαστεί πολλές φορές στο παρελθόν σε πλατφόρμες moodle και edmodo, οπότε μπορούσαν να διαχειριστούν με μεγάλη ευχέρεια τον προσωπικό τους λογαριασμό στην πλατφόρμα ψηφιακής τάξης edmodo

¹ Τα Φύλλα εργασίας, η πορεία εφαρμογής και όλες οι αναρτήσεις των μαθητών βρίσκονται στον χώρο της ομάδας/ενότητας του edmodo που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες εφαρμογής του συγκεκριμένου σεναρίου.

² Στο εξής αρσενικό γραμματικό γένος (π.χ. οι μαθητές) περιλαμβάνει και το θηλυκό για λόγους οικονομίας και αποφυγής επαναλήψεων.

ενώ είχαν ήδη και ενεργούς λογαριασμούς και έτσι εξοικονομήθηκε πολύτιμος χρόνος.

Όσον αφορά στις προϋποθέσεις για τον εκπαιδευτικό, είχε προηγούμενη εμπειρία τόσο στη χρήση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου εργασίας των μαθητών, όσο και στην αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων, καθώς και ευχέρεια στη δημιουργία και διαχείριση μαθήματος στη διαδικτυακή πλατφόρμα edmodo.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Αθηνά Γιαννοπούλου, Ο ηγέτης ως τραγικό πρόσωπο στη νεοελληνική λογοτεχνία του 20^{ού} αιώνα. Ένα παράδειγμα, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εφαρμογή που περιγράφεται εδώ πραγματοποιήθηκε κατά το τέλος του πρώτου τετραμήνου και στην αρχή του δεύτερου τετραμήνου της σχολικής χρονιάς 2013-2014, στο πλαίσιο του μαθήματος των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ Λυκείου. Σκοπός του συνταγμένου σεναρίου ήταν να διαπιστώσουν οι μαθητές πώς η λογοτεχνία “χτίζει” τον χαρακτήρα του ηγέτη που αποδεικνύεται τραγικός σε έναν κόσμο αλλαγής, στον οποίο το παλιό φθίνει και ηττάται, παρακολουθώντας τις συμπεριφορές του ήρωα και τις εκβάσεις τους. Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού οι μαθητές, αρχικά, διάβασαν το διήγημα του Δημήτρη Χατζή με τίτλο «Σαμπεθάι Καμπιλής» και στη συνέχεια, είτε ατομικά είτε σε ομάδες προσπάθησαν να ανακαλύψουν στοιχεία για τον κεντρικό ήρωα και τα ιστορικά γεγονότα που το λογοτεχνικό κείμενο προσεγγίζει από μια σκοπιά διαφορετική από την ιστορική.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Βασική επιδίωξη του αρχικού σεναρίου ήταν, από τη μια, να ανιχνεύσουν οι μαθητές τα στοιχεία που συνθέτουν την τραγικότητα των ηρώων και από την άλλη, να διαπιστώσουν τα μέσα με τα οποία ένα αφηγηματικό κείμενο δομεί τους λογοτεχνικούς χαρακτήρες, εντάσσοντάς τους σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο. Η επιδίωξη αυτή, καθώς και ο εξ αυτής προερχόμενος στόχος, να προβληματιστούν οι μαθητές για το ζήτημα της διαχείρισης της εξουσίας υιοθετήθηκαν και κατά την παρούσα εφαρμογή και έγινε προσπάθεια να επιτευχθούν μέσα από την εργασία των μαθητών σε ομάδες και μέσα από την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές πραγματοποιώντας ατομικές ή/και ομαδικές δραστηριότητες, άλλοτε κοινές για όλους και άλλοτε διαφορετικές ανά ομάδα, αναζήτησαν στοιχεία για τον κεντρικό ήρωα του διηγήματος και το ιστορικό πλαίσιο διεξαγωγής της δράσης, για να εμβαθύνουν περαιτέρω και να κατανοήσουν τις συνθήκες ζωής αλλά και τα κίνητρα της συμπεριφοράς των προσώπων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν τον συγγραφέα Δημήτρη Χατζή και το έργο του,
- να εντοπίσουν τα κίνητρα που κατευθύνουν τις επιλογές του ηγέτη και να διαπιστώσουν τα μέσα που μετέρχεται για να εξυπηρετήσει τις επιδιώξεις του,
- να αντιληφθούν ως αρετές του ηγέτη, στις συνεχώς μεταβαλλόμενες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες, την οξυδέρκεια και την ευελιξία,
- να προβληματιστούν για το ζήτημα της ευθύνης των φορέων εξουσίας για την τύχη των πληθυσμών που καθοδηγούν,
- να κατανοήσουν τις συνθήκες ζωής και τις κοινωνικοπολιτικές ζυμώσεις που λαμβάνουν χώρα στη μεσοπολεμική Ελλάδα.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν τον λογοτεχνικό χαρακτήρα του τραγικού ήρωα-ηγέτη,
- να συσχετίσουν την ταυτότητα και τη δράση των λογοτεχνικών ηρώων με την ταυτότητα και τη δράση υπαρκτών προσώπων,
- να ανιχνεύσουν τα μέσα (αφηγηματικούς τρόπους και εκφραστικά μέσα) με τα οποία ο συγγραφέας κατασκευάζει τον κεντρικό χαρακτήρα,
- να αντιληφθούν ότι η στάση του αφηγητή απέναντι στον ήρωα δε δεσμεύει την οπτική του αναγνώστη,
- να γνωρίσουν πως το λογοτεχνικό έργο συνδέεται άρρηκτα με το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι της εποχής δημιουργίας του.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να ασκηθούν στην αξιολόγηση του βαθμού αρτιότητας του λογοτεχνικού ήρωα ενός λογοτεχνικού έργου,
- να ασκηθούν στον εντοπισμό των ιστορικών στοιχείων σε ένα λογοτεχνικό έργο και με αφορμή αυτά να διεξάγουν έρευνα για την ιστορική περίοδο του χρόνου δημιουργίας του έργου,
- να ασκηθούν στη σύνθεση κειμένων, προσαρμοσμένων υφολογικά και λεκτικά στο ζητούμενο επικοινωνιακό πλαίσιο,
- να αποκτήσουν δεξιότητες συνεργασίας στο πλαίσιο μιας ομάδας τόσο μέσα στη σχολική τάξη, όσο και στον εικονικό χώρο της πλατφόρμας edmodo, στην οποία αναρτούν τις εργασίες τους.

Διδακτικές πρακτικές

Ο εκπαιδευτικός, προσπαθώντας να μείνει κοντά στο πνεύμα του αρχικού σεναρίου, πραγματοποίησε συζητήσεις με τις ομάδες εργασίας των μαθητών, διευκρινίζοντας το ζητούμενο της διαδικασίας και προσπάθησε να εμπλέξει στις δραστηριότητες όλα τα

μέλη των ομάδων, επιδιώκοντας παράλληλα και την τήρηση του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης του σεναρίου. Για να υπάρχει ένα σημείο αναφοράς κατά την εφαρμογή, τόσο ως αποθετήριο, όσο και ως χώρος ανταλλαγής απόψεων και ανατροφοδότησης για τους συμμετέχοντες μαθητές, ο εκπαιδευτικός δημιούργησε μια ομάδα/μάθημα στη διαδικτυακή πλατφόρμα edmodo, ώστε να υπάρχει ενασχόληση με το συγκεκριμένο αντικείμενο, καθώς και αλληλεπίδραση, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των συναντήσεων στην αίθουσα διδασκαλίας ή στο εργαστήριο πληροφορικής αλλά και εξ αποστάσεως, όταν οι μαθητές είχαν επιστρέψει στο σπίτι τους.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Από τη μια, στο πλαίσιο του [Νέου Προγράμματος Σπουδών](#) για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου προκρίνεται η ανάγνωση ολόκληρου λογοτεχνικού έργου και από την άλλη, στο σχολικό βιβλίο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ Λυκείου επιδιώκεται η μελέτη διηγημάτων από τους μαθητές. Με έναυσμα τον συνδυασμό των δύο αυτών στοιχείων και με δεδομένο το γεγονός ότι οι μαθητές της Β΄ Λυκείου είναι αρκετά ώριμοι και έχουν αρχίσει να αντιλαμβάνονται τη γύρω τους κοινωνικοπολιτική κατάσταση, πραγματοποιήθηκε η παρούσα εφαρμογή, με την προσδοκία η μορφή και η συμπεριφορά του ηγέτη του συγκεκριμένου λογοτεχνικού έργου να οδηγήσουν τους μαθητές σε συμπεράσματα που σχετίζονται με τη δική τους “ανάγνωση” της σύγχρονης μας πραγματικότητας. Είναι αλήθεια ότι για την επιλογή αυτή σημαντικό ρόλο έπαιξε και το ίδιο το κείμενο του «Σαμπεθάι Καμπιλή» που με τη ζωντάνια και την εσωτερική του δύναμη αναμενόταν να κινητοποιήσει τους μαθητές, όπως και έγινε, τελικά.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σχολικό εγχειρίδιο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ Λυκείου είναι προσανατολισμένο στη διδασκαλία διηγημάτων που κινούνται στον χώρο της ηθογραφίας και της ρεαλιστικής πεζογραφίας. Η επιλογή του «Σαμπεθάι Καμπιλή»,

από τη συλλογή διηγημάτων του Δ. Χατζή με τίτλο *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, έγινε για να κατανοήσουν οι μαθητές πως ο συγγραφέας δημιουργεί τους λογοτεχνικούς του ήρωες εντάσσοντάς τους σε ένα συγκεκριμένο πολιτικοκοινωνικό περιβάλλον. Για την ακρίβεια, το συγκεκριμένο διήγημα αναδεικνύει την τραγικότητα που διέπει τον λογοτεχνικό χαρακτήρα του ηγέτη μέσα σε έναν κόσμο πρωτόγνωρων αλλαγών, στον οποίο το παλιό φθίνει και τελικά ηττάται. Το στοιχείο αυτό προσφέρεται να συσχετιστεί με τη σύγχρονή μας πραγματικότητα, καθώς οι μαθητές είτε έχουν συνειδητοποιήσει είτε πρέπει να τους δοθεί η αφορμή να συνειδητοποιήσουν ότι η ευθύνη των ηγετών αναφορικά με τη διαχείριση της εξουσίας αποτελεί παράγοντα καθοριστικό για τις τύχες των λαών.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ κατέχει σημαντική θέση στην εφαρμογή, καθώς σε όλη της τη διάρκεια χρησιμοποιήθηκαν ψηφιακά εργαλεία αποσκοπώντας είτε στην αναζήτηση, ταξινόμηση και αξιοποίηση πληροφοριών είτε στη δημιουργική έκφραση των μαθητών μέσω απλών ή/και πολυτροπικών κειμένων. Από την άλλη πλευρά, η ανάρτηση στη διαδικτυακή πλατφόρμα edmodo όλου του απαραίτητου για την εφαρμογή υλικού, όλων των ατομικών αλλά και ομαδικών εργασιών των μαθητών και όλων των σχολίων ανατροφοδότησης είχε ως αποτέλεσμα οι μαθητές να ανακαλύπτουν τη μάθηση όχι μόνο κατά τη διάρκεια των διδακτικών συναντήσεων αλλά και όταν αυτοί βρίσκονταν στο σπίτι τους, μπροστά στον ηλεκτρονικό τους υπολογιστή.

Προκειμένου να υλοποιηθεί η εφαρμογή με τις καλύτερες προϋποθέσεις, εξασφαλίστηκε για όλες τις συναντήσεις η διαθεσιμότητα του εργαστηρίου πληροφορικής του σχολείου με ηλεκτρονικούς υπολογιστές με σύνδεση στο διαδίκτυο και εφοδιασμένους με όλα τα προβλεπόμενα για τις ανάγκες του σεναρίου προγράμματα.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Κ.Π. Καβάφης, [«Τείχη»](#). Στο *Ποιήματα Α' (1897-1918)*, επιμ. Γ. Σαββίδης, 117. Αθήνα: Ίκαρος, 1991.

Δημήτρης Χατζής, [«Σαμπεθαί Καμπιλή»](#). *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, 41-74. Αθήνα: Το Ροδακίό, 1999.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Κουρμαντζή, Ελ. 1992. Το τέλος της μικρής μας πόλης: οι «κύκλοι» και τα «πρόσωπα». Ιωάννινα: χ.ε.ο.

Ρηγίνος, Δ. 2009. Γιώσεφ Ελιγιά (1901-1931). [Προσαρμογή από μελέτημα της Ελένης Κουρμαντζή](#). *Χρονικά*, том. 32: 10-14. Αθήνα: Κεντρικό Ισραηλίτικο Συμβούλιο.

Βίντεο

[Αντιγόνη](#), Γιώργος Τζαβέλλας, 1961. (κινηματογραφική ταινία: 0:13:44-0:16:38, 0:43:15-0:43:52, 0:58:58-0:59:56, 1:01:18-1:02:38, 1:12:17-1:17:09) [πηγή: YouTube].

Ιστοσελίδες

e-Γιάννινα: [Αναμνήσεις από την καταστροφή της Εβραϊκής κοινότητας](#)

Εθνικό Κέντρο Βιβλίου: [Καπούλιας Ιωσήφ, Ψευδώνυμο: Ελιγιά Γιώσεφ](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1^η διδακτική ώρα–εργαστήριο πληροφορικής

Η εφαρμογή του σεναρίου άρχισε στις 9/1/2014 στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου με το συγκεκριμένο τμήμα της Β΄ Λυκείου. Οι μαθητές, που γνώριζαν ήδη το αντικείμενο με το οποίο θα ασχολούνταν κατά τις επόμενες οκτώ ώρες, χωρίστηκαν σε πέντε (5) ομάδες και κάθισαν ανά ομάδα μπροστά στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, χωρίς να τους ανοίξουν. Τους ζητήθηκε να

παρακολουθήσουν με τη βοήθεια του video-projector αποσπάσματα από την κινηματογραφική ταινία «[Αντιγόνη](#)» του Σοφοκλή σε σκηνοθεσία Γ. Τζαβέλλα (1961) και μετά το πέρας κάθε αποσπάσματος να συμπληρώσουν τον πίνακα που βρισκόταν εντός του [φύλλου εργασίας](#). Παράλληλα με την προβολή των αποσπασμάτων έγινε και συζήτηση για τα πρόσωπα της τραγωδίας και τη συμπεριφορά τους, καθώς οι μαθητές έχοντας διδαχθεί κατά την τρέχουσα σχολική χρονιά την «Αντιγόνη» είχαν πολλά να καταθέσουν για τα κίνητρα των πράξεων των προσώπων του έργου. Ακόμη, μετά από πρόταση των ίδιων των μαθητών, η ατομική εργασία μετατράπηκε σε ομαδική, με τη συμφωνία ένας από την ομάδα να κρατά σημειώσεις, τις οποίες στη συνέχεια θα κατέγραφε σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και θα αναρτούσε στην πλατφόρμα αναφοράς. Η αλλαγή αυτή έγινε για να επιτευχθεί η μέγιστη αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών των ομάδων κατά τη διαδικασία συμπλήρωσης των κενών του πίνακα. Αυτό, βέβαια, είχε ως συνέπεια οι μαθητές να χρειαστούν περισσότερο από τον προβλεπόμενο χρόνο. Έτσι, δεν κατέστη εφικτό να ολοκληρωθεί η προβολή των αποσπασμάτων έως το τέλος της πρώτης διδακτικής ώρας.

Λίγο πριν το τέλος της διδακτικής ώρας ο εκπαιδευτικός ενημέρωσε τους μαθητές για την ομάδα/μάθημα που είχε δημιουργήσει στη διαδικτυακή πλατφόρμα edmodo για τις ανάγκες της εφαρμογής και έγραψε στον πίνακα τον κωδικό με τον οποίο οι μαθητές θα μπορούσαν να κάνουν εγγραφή στη συγκεκριμένη ομάδα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή του σπιτιού τους³. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε όλο το υλικό που θα αναρτούσε ο εκπαιδευτικός σχετικά με την εφαρμογή, καθώς και να αναρτούν τις εργασίες τους, ώστε να λαμβάνουν ανατροφοδότηση και από τα μέλη των άλλων ομάδων. Η συγκεκριμένη πλατφόρμα αντικατέστησε το προτεινόμενο από το αρχικό σενάριο Wiki, λόγω της εξοικείωσης των μαθητών με τη χρήση της.

³ Βλ. στον Φάκελο τεκμηρίων το αρχείο: screenshot_edmodo.

2^η διδακτική ώρα-εργαστήριο πληροφορικής

Στις 10/1/2014 οι μαθητές ήλθαν στο εργαστήριο πληροφορικής τους σχολείου με τα φύλλα εργασίας που τους είχαν διανεμηθεί και συνεχίστηκε η προβολή των αποσπασμάτων της τραγωδίας του Σοφοκλή. Όταν η διαδικασία αυτή έλαβε τέλος, οι συντονιστές των ομάδων συγκέντρωσαν τις σημειώσεις τους για τον πίνακα που έπρεπε να συμπληρωθεί. Υπήρξε συμφωνία η κάθε ομάδα να αναρτήσει τον πίνακα στην πλατφόρμα του μαθήματος μέχρι την επόμενη συνάντηση, όπως και έγινε⁴.

Στη συνέχεια και μέχρι το τέλος της διδακτικής ώρας έγινε προσπάθεια μέσα από συζήτηση να εντοπίσουν οι μαθητές στον χώρο της μυθολογίας και της ιστορίας άλλες περιπτώσεις ηγετών, οι οποίες αναδεικνύουν πως η απώλεια του μέτρου και η αλαζονεία στην άσκηση της εξουσίας συνεπάγεται την κατάρρευση (δεύτερη ατομική δραστηριότητα). Η επιλογή αυτή έγινε για να απαλλαγούν οι μαθητές από τη συγκεκριμένη εργασία για το σπίτι, προκειμένου να τους ανατεθεί μια επίσης ατομική εργασία, η ανάγνωση ολόκληρου του διηγήματος. Κατά τη συζήτηση που έγινε οι μαθητές ανέφεραν τον Αγαμέμνονα και τον Χίτλερ με την κουβέντα να εστιάζεται κυρίως στον δεύτερο.

Στο τέλος της διδακτικής ώρας, δόθηκε έμφαση στη σημασία του να έχει μελετηθεί το διήγημα μέχρι την επόμενη συνάντηση, προκειμένου να μη χαθεί και άλλος χρόνος. Το διήγημα είχε ήδη αναρτηθεί, σε μορφή pdf, στην πλατφόρμα του μαθήματος, για να μπορούν όλοι οι μαθητές εύκολα και δωρεάν να το διαβάσουν στο σπίτι τους.

3η διδακτική ώρα-εργαστήριο πληροφορικής

Η επόμενη συνάντηση με τους μαθητές πραγματοποιήθηκε στις 17/1/2014 στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου. Κάποιοι μαθητές είχαν διαβάσει το διήγημα αλλά, δυστυχώς, οι περισσότεροι προφασιζόμενοι διάφορες αντιξοότητες και

⁴ Βλ. ενδεικτικές απαντήσεις στον Φάκελο τεκμηρίων, στα αρχεία: [ergasia_1hs_wras_omada_1](#), [ergasia_1hs_wras_omada_2](#), [ergasia_1hs_wras_omada_3](#), [ergasia_1hs_wras_omada_4](#), [ergasia_1hs_wras_omada_5](#).

δικαιολογίες δεν το είχαν πράξει. Όσοι το είχαν διαβάσει διηγήθηκαν περιληπτικά το περιεχόμενό του στους υπόλοιπους και ο εκπαιδευτικός διάβασε κάποια επιλεγμένα αποσπάσματα του κειμένου.

Στη συνέχεια, με σημείο αναφοράς το Φύλλο εργασίας, που ήταν διαφορετικό για κάθε ομάδα, οι μαθητές άρχισαν να εργάζονται με διαφορετικό προσανατολισμό ανά ομάδα⁵. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη ομάδα κλήθηκε να διερευνήσει στοιχεία πλοκής του διηγήματος, να εντοπίσει το κεντρικό επεισόδιο και να σχολιάσει τον ρόλο του. Η δεύτερη ομάδα κλήθηκε να σκιαγραφήσει την προσωπικότητα του Σαμπεθάι Καμπιλή εστιάζοντας στα εσωτερικά του χαρακτηριστικά (ιδεολογικά, πνευματικά, ψυχικά). Η τρίτη ομάδα κλήθηκε να ανιχνεύσει την τραγική διάσταση του Σαμπεθάι Καμπιλή, τόσο αναφορικά με τη μοίρα των ομοφύλων του, όσο και στο πλαίσιο της σχέσης του με τον Γιωσέφ Ελιγιά. Η τέταρτη ομάδα έπρεπε να ανιχνεύσει αν το περιβάλλον στο οποίο διαβιούσαν οι Εβραίοι των Ιωαννίνων συνέβαλε στον αποκλεισμό τους από τις ιδεολογικές και ιστορικές εξελίξεις της εποχής και αν λειτούργησε ως μέσο παγίδευσης και αιτία αφανισμού τους. Τέλος, η πέμπτη ομάδα έπρεπε, με πεδίο αναφοράς τη σκηνή της συνάντησης του Σαμπεθάι Καμπιλή με τον Χαΐμ Εζρά, να εκτιμήσει τη στάση του αφηγητή απέναντι στον κεντρικό λογοτεχνικό ήρωα και να διαπιστώσει τους τρόπους με τους οποίους καταδεικνύεται η στάση αυτή. Και οι πέντε ομάδες ασχολήθηκαν με τις εν λόγω δραστηριότητες χρησιμοποιώντας η καθεμιά διαφορετικά ψηφιακά εργαλεία.

Μέχρι το τέλος της διδακτικής ώρας καμιά ομάδα δεν είχε ολοκληρώσει την εργασία της, με αποτέλεσμα να αποθηκευτούν τα αρχεία στον λογαριασμό ενός μαθητή από κάθε ομάδα, εντός της πλατφόρμας, για να ολοκληρωθούν την επόμενη φορά. Ο εκπαιδευτικός τόνισε για μια ακόμη φορά τη σημασία που έχει η ανάγνωση ολόκληρου του διηγήματος από όλους τους μαθητές, για να μπορέσουν να προσφέρουν όλοι στην ομάδα τους.

⁵ Βλ. Φύλλο εργασίας 3^{ης} έως 6^{ης} διδακτικής ώρας για την [Ομάδα 1](#), [Ομάδα 2](#), [Ομάδα 3](#), [Ομάδα 4](#), [Ομάδα 5](#).

4^η διδακτική ώρα-εργαστήριο πληροφορικής

Στις 23/1/2014 οι μαθητές ήλθαν ξανά στο εργαστήριο πληροφορικής και συνέχισαν τις εργασίες που δεν είχαν προλάβει να τελειώσουν κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα. Εμπόδιο στην εξέλιξη των δραστηριοτήτων υπήρξαν οι πολλές απουσίες των μαθητών, καθώς από κάποιες ομάδες έλειπαν «βασικά» μέλη, τα οποία με τη συγκρότηση, τη μεθοδικότητα και τη συνέπειά τους είχαν αναλάβει να κατευθύνουν την ομάδα τους. Έτσι, υπήρξαν ομάδες που μέχρι το τέλος της διδακτικής ώρας ολοκλήρωσαν την εργασία τους, τρεις ομάδες, όμως, δεν πρόλαβαν. Η καθυστέρηση αυτή είχε ως συνέπεια να μην είναι δυνατή ούτε η παρουσίαση των εργασιών των ομάδων στην ολομέλεια ούτε η ανατροφοδότηση μέσω σχολίων επί των εργασιών. Η αναγκαστική επιλογή ήταν οι παρόντες να ενημερώσουν για τις εξελίξεις των δραστηριοτήτων τους απόντες και μετά από συνεργασία να αναρτήσουν ως ομάδα την εργασία τους στην πλατφόρμα του μαθήματος. Επειδή η επόμενη συνάντηση επρόκειτο να πραγματοποιηθεί την αμέσως επόμενη μέρα οι ελπίδες του διδάσκοντος σχετικά με την προηγούμενη επιλογή/πρόταση ήταν λιγοστές.

5^η διδακτική ώρα-εργαστήριο πληροφορικής

Στις 24/1/2014 στο εργαστήριο πληροφορικής οι μαθητές που ήταν απόντες στο προηγούμενο μάθημα δήλωσαν πως δεν ενημερώθηκαν σχετικά με την πρόοδο των εργασιών της ομάδας τους και ζήτησαν να ολοκληρώσουν κατά τη διάρκεια της ώρας αυτής την εργασία της προηγούμενης ώρας και μετά να ασχοληθούν με τη δραστηριότητα της πέμπτης ώρας. Μην έχοντας ποικιλία επιλογών ο εκπαιδευτικός αποφάσισε να κινηθούν οι ομάδες σε διαφορετικές δραστηριότητες, όσον αφορά στο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής. Στη συνέχεια, κινήθηκε κυρίως ανάμεσα στις ομάδες που είχαν μείνει πίσω, προσπαθώντας να τις κινητοποιήσει για να προλάβουν τις υπόλοιπες.

Το μεγάλο πρόβλημα που αναδείχθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της διδακτικής ώρας και αποτελούσε σε κάποιο βαθμό και την αιτία της καθυστέρησης, εκτός των απουσιών, ήταν ότι πολλοί μαθητές εντός των ομάδων δεν είχαν ακόμη διαβάσει το

διήγημα και περίμεναν κατά τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων να αναγνώσουν κάποια σημεία του και να κάνουν έτσι τις εργασίες τους. Για μια ακόμη φορά οι πιο συνεπείς μαθητές επωμίστηκαν το βάρος των εργασιών, ενώ παράλληλα έπρεπε και να εξηγούν στα μη συνεπή μέλη της ομάδας τους τα όσα έγραφαν. Η πρακτική αυτή ενόχλησε τον εκπαιδευτικό και τον οδήγησε σε μια σειρά παρατηρήσεων/επιπλήξεων για την ασυνέπεια μερικών μαθητών που ουσιαστικά υπονόμει την εργασία όλης της ομάδας.

Στο τέλος της διδακτικής ώρας οι τρεις ομάδες είχαν ολοκληρώσει την εργασία της τέταρτης διδακτικής ώρας αλλά καμιά δεν είχε ξεκινήσει την εργασία της πέμπτης ώρας⁶. Έτσι, ζητήθηκε από τους μαθητές των ομάδων αυτών να εργαστούν και να συνεργαστούν στο σπίτι τους για να μην υπάρξει κι άλλη καθυστέρηση στην πορεία της εφαρμογής.

6^η διδακτική ώρα-εργαστήριο πληροφορικής

Την 31/1/2014 πραγματοποιήθηκε μια ακόμη συνάντηση με τους μαθητές στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου. Μόνο μία από τις ομάδες που είχαν μείνει πίσω είχε αναρτήσει την εργασία της πέμπτης ώρας στην πλατφόρμα. Οι υπόλοιπες δύο είχαν θεωρήσει πως θα την πραγματοποιήσουν στο σχολείο, ενώ οι άλλες ομάδες θα προχωρούσαν στις εργασίες της έκτης ώρας. Για να μην υπάρξει άνιση μεταχείριση των ομάδων και για να μη δοθεί η εντύπωση πως κάποιες ομάδες δεν είναι απαραίτητο να κάνουν όλες τις εργασίες, οι ομάδες που δεν ήταν συνεπείς ξεκίνησαν με την εργασία της πέμπτης ώρας⁷.

Η εργασία της έκτης ώρας προέβλεπε την εφαρμογή μιας τεχνικής του θεατρικού παιχνιδιού, της ανακριτικής καρέκλας (Hot Seating), οπότε για να μην

⁶ Βλ. ενδεικτικές απαντήσεις στον Φάκελο τεκμηρίων, στα αρχεία: [ergasia_3hs_4hs_wras_omada_1](#), [ergasia_3hs_4hs_wras_omada_2](#), [ergasia_3hs_4hs_wras_omada_3](#), [ergasia_3hs_4hs_wras_omada_4](#), [ergasia_3hs_4hs_wras_omada_5](#).

⁷ Βλ. ενδεικτικές απαντήσεις στον Φάκελο τεκμηρίων, στα αρχεία: [ergasia_5hs_wras_omada_1](#), [ergasia_5hs_wras_omada_2](#), [ergasia_5hs_wras_omada_3](#), [ergasia_5hs_wras_omada_4](#), [ergasia_5hs_wras_omada_5](#).

ενοχλούνται όσοι ασχολούνταν με άλλο αντικείμενο εργασίας αλλά και επειδή δε θα ήταν ολοκληρωμένο το “παιχνίδι” αυτό αν έλειπαν οι δυο ομάδες/ρόλοι, ζητήθηκε από τους μαθητές των τριών (συνεπών στις υποχρεώσεις τους) ομάδων να καταγράψουν τα ερωτήματα και τις απόψεις που θα κατέθεταν στον διάλογο αυτό αν γινόταν στην πραγματικότητα⁸.

Το αποτέλεσμα όλης αυτής της αναστάτωσης ήταν να μην πραγματοποιηθεί τελικά το “παιχνίδι” ρόλων, καθώς οι δύο ομάδες που είχαν μείνει πίσω στη διαδικασία δήλωσαν αδυναμία να καταγράψουν τις δικές τους σκέψεις για τον συγκεκριμένο διάλογο και απέκλεισαν και το ενδεχόμενο συνεργασίας σε χρονική στιγμή εκτός σχολικού ωραρίου, λόγω δυσκολιών συνεννόησης των ομάδων τους, όπως δήλωσαν. Επειδή άρχισαν να αναδεικνύονται προβλήματα συνεργασίας εντός των συγκεκριμένων ομάδων και για να μην καταλήξει η συζήτηση σε σύγκρουση, δόθηκε τέλος στο ζήτημα αυτό από τον εκπαιδευτικό.

7^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Η επόμενη συνάντηση με τους μαθητές πραγματοποιήθηκε στις 7/2/2014 στο εργαστήριο πληροφορικής. Δε δόθηκε έκταση στα όσα διαδραματίστηκαν κατά την προηγούμενη διδακτική ώρα, καθώς το [Φύλλο εργασίας της εβδομης και όγδοης διδακτικής ώρας](#) ήταν ατομικό και κοινό για όλους τους μαθητές.

Όσοι μαθητές επιθυμούσαν έκαναν αναζήτηση κάποιων πληροφοριών για το θέμα στο διαδίκτυο, ενώ οι περισσότεροι άρχισαν να συνθέτουν το κείμενό τους. Κάποιοι ξεκίνησαν να γράφουν το κείμενό τους σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, ενώ άλλοι στο χαρτί. Σύντομα, άρχισε η διατύπωση αποριών για το τι ακριβώς έπρεπε να γράψει κανείς, ποιο ύφος να επιλέξει, σε ποιο πρόσωπο να γίνει η αφήγηση και άλλα παρόμοια ερωτήματα που χρειάστηκε κάποιος χρόνος για να απαντηθούν. Αισίως, στο τέλος της διδακτικής ώρας τρεις μαθήτριες είχαν αναρτήσει

⁸ Βλ. ενδεικτικές απαντήσεις στον Φάκελο τεκμηρίων, στα αρχεία: [ergasia_6hs_wras_omada_3](#), [ergasia_6hs_wras_omada_4](#), [ergasia_6hs_wras_omada_5](#).

τις εργασίες τους και οι υπόλοιποι δεσμεύτηκαν να αναρτήσουν τις δικές τους εργασίες στο άμεσο μέλλον, μέχρι την επόμενη συνάντηση⁹.

8η διδακτική ώρα–εργαστήριο πληροφορικής

Στις 14/2/2014 πραγματοποιήθηκε η τελευταία συνάντηση με τους μαθητές, στο πλαίσιο της παρούσας εφαρμογής, στο εργαστήριο πληροφορικής. Κάθε ομάδα παρουσίασε τις εργασίες της στην ολομέλεια προσπαθώντας να αναδείξει την πορεία εργασίας της και δέχτηκε ερωτήσεις διευκρινίζοντας όποια σημεία δεν ήταν κατανοητά σε κάποιους από τους μαθητές. Η διδακτική ώρα αφιερώθηκε εξ ολοκλήρου στην παρουσίαση εργασιών, στην ανατροφοδότηση των ομάδων και στη συζήτηση με αφορμή συγκεκριμένα χωρία του διηγήματος που προβλημάτισαν τους μαθητές.

Κάποιοι μαθητές υποστήριξαν πως το κείμενο τους προβλημάτισε και τους έκανε να αναζητήσουν κι άλλες πληροφορίες για τους Εβραίους που ζούσαν στην Ελλάδα πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και για την τύχη τους. Άλλοι ανέφεραν την ταινία *Η λίστα του Σίντλερ* και είπαν πως θα έπρεπε το κείμενο να διδαχθεί σε συνδυασμό με αποσπάσματα από τη συγκεκριμένη κινηματογραφική ταινία. Ακόμη και όσοι δεν είχαν διαβάσει το κείμενο μέχρι κάποιο χρονικό σημείο της εφαρμογής δήλωσαν πως τελικά το διάβασαν και τους άρεσε πολύ ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας παρουσιάζει τον ηγέτη, τη συμπεριφορά του και την υπονοούμενη μετά το τέλος του διηγήματος πτώση του.

⁹ Βλ. στον Φάκελο τεκμηρίων, στα αρχεία: *ergasia_7hs_8hs_wras_1*, *ergasia_7hs_8hs_wras_2*, *ergasia_7hs_8hs_wras_3*, *ergasia_7hs_8hs_wras_4*, *ergasia_7hs_8hs_wras_5*.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

για την πρώτη διδακτική ώρα

(ατομικό, κοινό για όλους)

Πρώτη δραστηριότητα

☞ Παρακολουθούμε επιλεγμένα αποσπάσματα [0:13:44-0:16:38 / 0:43:15-0:43:52 / 0:58:58-0:59:56 / 1:01:18-1:02:38 / 1:12:17-1:17:09] από την κινηματογραφική μεταφορά της τραγωδίας του Σοφοκλή «**Αντιγόνη**» σε σκηνοθεσία Γ. Τζαβέλλα (1961). (<http://www.youtube.com/watch?v=suN2Pq6qoKE>)

☞ Παρατηρώ τη **διαδρομή του Κρέοντα** στην άσκηση της εξουσίας, συμπληρώνω τον πίνακα που ακολουθεί και καταθέτω τις σκέψεις μου για την **τραγικότητα** του ήρωα ως ηγέτη.

Δεύτερη δραστηριότητα

(Η εργασία αυτή θα εκπονηθεί ατομικά στο σπίτι. Για την υλοποίησή της είναι απαραίτητη μια προσεκτική έρευνα στο διαδίκτυο για τον εντοπισμό του υλικού σας.)

Ο Κρέοντας δεν αποτελεί το μοναδικό παράδειγμα στο οποίο έννοιες (τραγικότητα, ύβρη, τύφλωση του νου...) που επανέρχονται στην αρχαία ελληνική τραγωδία μετουσιώνονται σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Αναζητώ στο φάσμα της μυθολογίας και της ιστορίας άλλες περιπτώσεις (3-4) **ηγετών** οι οποίες αναδεικνύουν πως η **απώλεια του μέτρου** και η αλαζονεία στην άσκηση της εξουσίας συνεπάγεται την **κατάρρευση**. Κατασκευάζω στη συνέχεια **χρονογραμμή** (ενδεικτικά: [Timetoast](#) ή αρχείο word ή excel με τη μορφή πίνακα), στην οποία τοποθετώ τους ηγέτες σε σειρά διαδοχής, από τον μύθο στην ιστορία. Συμπληρώνω τα πεδία (φωτογραφίες, άλλο υλικό...) που ζητούνται με βάση τις γνώσεις μου.

	Στ.178- 210	Στ.484- 522	Στ.726- 761	Στ.1033- 1063	Στ.1091- 1114	Στ.1261- 1327
	0:13:44- 0:16:38	0:33:08- 0:34:52	0:43:15- 0:43:52	0:58:58- 0:59:56	1:01:18- 1:02:38	1:12:17- 1:17:09
Περιεχόμενο λόγου						
Ύφος						
Εξωτερική εμφάνιση						
Πνευματική και συναισθηματική κατάσταση						
Ποια συναισθήματα σας προκαλεί;						

Φύλλο εργασίας 1^{ης} Ομάδας

(3^η έως 6^η διδακτική ώρα)

3^η και 4^η διδακτική ώρα

Πρώτη δραστηριότητα

☞ Αφού μελετήσουμε το διήγημα, εντοπίζουμε το **κεντρικό επεισόδιο** που καθορίζει τη ζωή του κεντρικού ήρωα. Καταγράφουμε τα **δευτερεύοντα επεισόδια**, συζητούμε με ποιον τρόπο το καθένα από αυτά **συμμετέχει** στην ύφανση της **πλοκής** και προσδιορίζουμε

→ ποια γεγονότα αποτελούν τη **δέση** της πλοκής,

→ σε ποια σημεία **κλιμακώνεται** η δράση και οδηγείται σε κορύφωση (-εις),

→ ποια είναι η **λύση** της ιστορίας.

☞ Αξιοποιώντας τις προηγούμενες διαπιστώσεις μας κατασκευάζουμε:

α) ένα **story map** (ενδεικτικά, [gliffy](#) ή πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου ή πρόγραμμα παρουσίασης) στο οποίο με τον κατάλληλο σχεδιασμό (σχήματα, χρώματα, θέση, βελάκια...) θα αναδεικνύονται:

→ το κεντρικό επεισόδιο που καθορίζει τη ζωή του κεντρικού ήρωα,

→ τα δευτερεύοντα επεισόδια και το πώς καθένα από αυτά συμμετέχει στην ύφανση της πλοκής.

☞ Διαβάζουμε στο edmodo τα φύλλα εργασίας/δραστηριότητες που έχουν αναλάβει οι υπόλοιπες ομάδες και σχολιάζουμε στη σελίδα κάθε ομάδας το υλικό που μέχρι στιγμής έχει παραχθεί. Για τη δραστηριότητα αυτή αφιερώνουμε δεκαπέντε λεπτά από την τέταρτη ώρα.

5^η διδακτική ώρα

Δεύτερη δραστηριότητα

☞ Καταγράφουμε τα **πρόσωπα** που κινούνται περιφερειακά του κεντρικού ήρωα, αποδίδουμε τις **ιδιότητές** τους με περιγραφικά επίθετα και ουσιαστικά και συζητάμε για τον **ρόλο** τους **στην πλοκή** της αφήγησης αναφορικά με την ανάδειξη του κεντρικού ήρωα.

☞ Αξιοποιώντας τον κατάλογο των πρόσωπων που συντάξαμε στην προηγούμενη άσκηση, κατασκευάζουμε εννοιολογικό χάρτη (ενδεικτικά: <https://bubbl.us>) με τρόπο ώστε να αναδείξουμε τους συσχετισμούς τους με τον Σαμπεθάι Καμπιλή.

6^η διδακτική ώρα

☞ Θα παίξουμε μια παραλλαγή της ανακριτικής καρέκλας (Hot Seating), μιας τεχνικής του θεατρικού παιχνιδιού. Ο ανακρινόμενος χαρακτήρας, ο Σαμπεθάι Καμπιλή, κάθεται στην καρέκλα με τα μάτια δεμένα. Ως ομάδα θα υποδυθείτε τον Σαμπεθάι που θα ανακριθεί για γεγονότα, καταστάσεις, συναισθήματα, είτε υπάρχουν μέσα στο κείμενο είτε όχι. Στο τέλος, θα κληθείτε να μιλήσετε για την ενδεχόμενη μεταβολή των εντυπώσεών σας για τον κεντρικό ήρωα και τα συναισθήματα που νιώσατε κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Οι υπόλοιπες ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους ως εξής:

Ομάδα 2: Σαμπεθάι Καμπιλή, αντίθεση Ομάδα 3: η φωνή του Γιωσέφ Ελιγιά

Ομάδα 4: Κοφίνας Ομάδα 5: Χαΐμ Εζρά.

Παρατήρηση:

Η δραστηριότητα της 6^{ης} διδακτικής ώρας προϋποθέτει να διαβάσουμε το κείμενο της Ελένης Κουρμαντζή (που βρίσκεται πιο κάτω), για να γνωρίσουμε και κάποιες άλλες

πτυχές της ιστορίας. Θεωρούμε επίσης δεδομένο ότι η δράση που θα παρουσιάσουμε συμβαίνει λίγο πριν από τη μεταφορά των Εβραίων στο Άουσβιτς.

Ο Καμπιλής πίστευε στα λόγια της Εξόδου: «Ο Κύριος θα πολεμήσει για σας και θα σας κρατήσει εν ειρήνη». Ήταν αντιπρόεδρος του συμβουλίου της κοινότητας, μαζί με έναν γιατρό, ένα φυσικό και δυο εμπόρους, αλλά λόγω θρησκευτικής και οικονομικής επιρροής, ουσιαστικά το πρόσωπο το οποίο ηγούνταν της κοινότητας. Οι Γερμανοί συλλαμβάνουν το συμβούλιο, όχι όμως τον Καμπιλή, ο οποίος δεν παύει να διαλαλεί ότι εφόσον θα ικανοποιήσουν τους Γερμανούς με λίρες, πολύτιμα αντικείμενα, εμπορεύματα και άλλα αγαθά, αυτοί δεν θα τους πειράζουν. Όταν η κοινότητα της Θεσσαλονίκης ειδοποιεί αυτή των Ιωαννίνων, λαμβάνει την απάντηση ότι «ο εκτοπισμός είναι θεία οργή, γιατί αυτοί (οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης) δεν τηρούσαν το Sabbath·«Ο Θεός αγαπάει τα Ιωάννινα» έλεγαν, «Ο Θεός δεν έχει λόγο να τιμωρήσει τα Ιωάννινα»». Με κάθε πανουργία οι Γερμανοί σε κάθε ανησυχητικό μήνυμα, κατορθώνουν να καθησυχάσουν διαμέσου του Καμπιλή την κοινότητα. Ο τελευταίος μάλιστα πείθει έντεκα από τους είκοσι δύο νέους που είχαν καταφύγει στα βουνά με τους αντάρτες, να επιστρέψουν πίσω. Ο πρόεδρος Κοφίνας στέλνει από τα κρατητήρια μήνυμα, ότι πρόκειται να τους συλλάβουν όλους και να τους εκτοπίσουν. Ο Καμπιλής που λαμβάνει προσωπικά το μήνυμα, το κρατάει σφιχτά μυστικό. Ύστατη πράξη: Στη συγκέντρωση 2 η ώρα το πρωί, 25 Μαρτίου 1944, μέρα της ελληνικής Ανεξαρτησίας, μέρα Sabbath, στην πλατεία Μαβίλη, ο Κοφίνας δείχνει κραυγάζοντας τον Καμπιλή:

«Όλοι εσείς είστε εδώ εξαιτίας ενός μόνο προσώπου».

- «Τι εννοείς;» τον ρωτάει κάποιος, «Ποιο πρόσωπο;»

- «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής», απάντησε ο Κοφίνας. «είναι υπεύθυνος για τη σύλληψη σας. Του έστειλα ένα σημείωμα με τη γυναίκα μου που μου έφερε φαΐ στη φυλακή. Του έγραφα ότι οι Γερμανοί σχεδίαζαν να σας συλλάβουν όλους. Τον παρότρυνα να σας βοηθήσει να το σκάσετε επειγόντως».

- «Γιατί δεν μας είπες τίποτε γι' αυτό το σημείωμα;» κραύγασε ένας νέος που γύρισε από το βουνό.

- «Γιατί δεν μας το έδειξες;» κραύγασε ένας άλλος.

Και μέσα στις κραυγές και απειλές κατά του Καμπιλή, αυτός κατόρθωσε στο τέλος να προφέρει: «Εφταιξα».

Αναδρομή: Όταν ο πρόεδρος Κοφίνας πρότεινε στο συμβούλιο της Κοινότητας να ειδοποιήσουν τους περισσότερους νέους να καταφύγουν στις δυνάμεις της Αντίστασης, γιατί τότε ήταν ακόμη σχετικά εύκολο, και παρά τις επανειλημμένες, ρητές προειδοποιήσεις, ο Καμπιλής σταθερά εναντιώθηκε σε κάθε προσπάθεια οποιουδήποτε εβραιογιαννιώτη να καταφύγει στους αντάρτες, τους οποίους όλους θεωρούσε κομμουνιστές. Υστερόγραφο: Όταν οι Εβραίοι των Ιωαννίνων έφθασαν στο Άουσβιτς, ο Σαμπεθάι

Καμπιλής δεν διαλέχτηκε για εργασία. Αυτός, η γυναίκα του και οι αδελφές του, στάλθηκαν στους θαλάμους αερίων με όλες τις γηραιότερες γυναίκες και τα παιδιά, την ίδια μέρα που έφθασαν εκεί.

Ελένη Κουρμαντζή, Το τέλος της μικρής μας πόλης: οι « κύκλοι» και τα «πρόσωπα»,
Ιωάννινα, 1992)

Φύλλο εργασίας 2^{ης} Ομάδας (3^η έως 6^η διδακτική ώρα)

3^η και 4^η διδακτική ώρα

Πρώτη δραστηριότητα

☞ Συζητούμε για την **ταυτότητα** του **Σαμπεθάι Καμπιλή**, του κεντρικού ήρωα.

Επισημαίνουμε

→ τα στοιχεία που αφορούν την **εξωτερική του εμφάνιση**,

→ τον ρόλο του ως **ηγέτη της ισραηλίτικης κοινότητας**,

→ τα **εσωτερικά χαρακτηριστικά** του (ιδεολογικά, πνευματικά, ψυχικά),

εκτιμούμε αν ο ήρωας παραμένει **στατικός** ως προς το «είναι» και το «φαίνεσθαι» στη ροή της ιστορίας και παρακολουθούμε με ποια **μέσα** (αφηγηματικοί τρόποι, εκφραστικά μέσα) ο συγγραφέας προβάλλει τον ήρωά του.

☞ Επιλέγουμε δύο σκηνές από το διήγημα και τις εξεικονίζουμε χρησιμοποιώντας λογισμικό δημιουργίας **comics** (ενδεικτικά: [Bitstrips](#)) με τρόπο, ώστε να αποτυπώσουμε τα συμπεράσματα της προηγούμενης συζήτησής μας.

☞ Διαβάζουμε στο edmodo τα φύλλα εργασίας/δραστηριότητες που έχουν αναλάβει οι υπόλοιπες ομάδες και σχολιάζουμε στη σελίδα κάθε ομάδας το υλικό που μέχρι στιγμής έχει παραχθεί. Για τη δραστηριότητα αυτή αφιερώνουμε δεκαπέντε λεπτά από την τέταρτη ώρα.

5^η διδακτική ώρα

Δεύτερη δραστηριότητα

☞ Αναζητούμε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του **Γιωσέφ Ελιγιά** στην ιστοσελίδα του [Ε.ΚΕ.ΒΙ](#) και στο κείμενο με τίτλο [«Γιωσέφ Ελιγιά,\(1901-1931\), Προσαρμογή από μελέτημα της Ελένης Κουρμαντζή»](#), του Δ. Ρηγίνου που δημοσιεύτηκε στα «Χρονικά», έκδοση του Κεντρικού Ισραηλίτικου Συμβουλίου),

συγκρίνουμε το είδος και την ποσότητα του παρεχόμενου υλικού από τις δύο πηγές και δοκιμάζουμε να εξηγήσουμε τη **διαφορετικότητα** των πληροφοριών (οι παρατηρήσεις μας θα συνοδεύουν την παρουσίαση του δελτίου ταυτότητας του Γιωσέφ Ελιγιά). Καταγράφουμε συγκεντρωτικά το **υλικό** που θα αξιοποιήσουμε στη συνέχεια για τη σύνταξη του δελτίου ταυτότητας.

☞ Χρησιμοποιώντας το υλικό στο οποίο καταλήξαμε συντάσσουμε το **δελτίο αστυνομικής ταυτότητας** του Γιωσέφ Ελιγιά ως προσώπου υπαρκτού, για να τον συστήσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

6^η διδακτική ώρα

☞ Θα παίξουμε μια παραλλαγή της ανακριτικής καρέκλας (Hot Seating), μιας τεχνικής του θεατρικού παιχνιδιού. Ο ανακρινόμενος χαρακτήρας, ο Σαμπεθάι Καμπιλή, κάθεται στην καρέκλα με τα μάτια δεμένα. Ως ομάδα θα υποδυθείτε τον «άλλο» Σαμπεθάι που μέμφεται τον εαυτό του για τις επιλογές του. Στο τέλος, θα κληθείτε να μιλήσετε για την ενδεχόμενη μεταβολή των εντυπώσεών σας για τον κεντρικό χαρακτήρα και τα συναισθήματα που νιώσατε κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Οι υπόλοιπες ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους ως εξής:

Ομάδα 1: Σαμπεθάι Καμπιλή, θέση

Ομάδα 3: η φωνή του Γιωσέφ Ελιγιά

Ομάδα 4: Κοφίνας

Ομάδα 5: Χαΐμ Εζρά

Παρατήρηση:

Η δραστηριότητα της 6^{ης} διδακτικής ώρας προϋποθέτει να διαβάσουμε το κείμενο της Ελένης Κουρμαντζή (που βρίσκεται πιο κάτω), για να γνωρίσουμε και κάποιες άλλες πτυχές της ιστορίας. Θεωρούμε επίσης δεδομένο ότι η δράση που θα παρουσιάσουμε συμβαίνει λίγο πριν από τη μεταφορά των Εβραίων στο Άουσβιτς.

Ο Καμπιλής πίστευε στα λόγια της Εξόδου: «Ο Κύριος θα πολεμήσει για σας και θα σας κρατήσει εν ειρήνη». Ήταν αντιπρόεδρος του συμβουλίου της κοινότητας, μαζί με έναν γιατρό, ένα φυσικό και δυο εμπόρους, αλλά λόγω θρησκευτικής και οικονομικής επιρροής, ουσιαστικά το πρόσωπο το οποίο ηγούνταν της κοινότητας. Οι Γερμανοί συλλαμβάνουν το συμβούλιο, όχι όμως τον Καμπιλή, ο οποίος δεν παύει να διαλαλεί ότι εφόσον θα ικανοποιήσουν τους Γερμανούς με λίρες, πολύτιμα αντικείμενα, εμπορεύματα και άλλα αγαθά, αυτοί δεν θα τους πειράζουν. Όταν η κοινότητα της Θεσσαλονίκης ειδοποιεί αυτή των Ιωαννίνων, λαμβάνει την απάντηση ότι «ο εκτοπισμός είναι θεία οργή, γιατί αυτοί (οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης) δεν τηρούσαν το Sabbath· «Ο Θεός αγαπάει τα Ιωάννινα» έλεγαν, «Ο Θεός δεν έχει λόγο να τιμωρήσει τα Ιωάννινα». Με κάθε πανουργία οι Γερμανοί σε κάθε ανησυχητικό μήνυμα, κατορθώνουν να καθησυχάσουν διαμέσου του Καμπιλή την κοινότητα. Ο τελευταίος μάλιστα πείθει έντεκα από τους είκοσι δύο νέους που είχαν καταφύγει στα βουνά με τους αντάρτες, να επιστρέψουν πίσω. Ο πρόεδρος Κοφίνας στέλνει από τα κρατητήρια μήνυμα, ότι πρόκειται να τους συλλάβουν όλους και να τους εκτοπίσουν. Ο Καμπιλής που λαμβάνει προσωπικά το μήνυμα, το κρατάει σφιχτά μυστικό. Υστατη πράξη: Στη συγκέντρωση 2 η ώρα το πρωί, 25 Μαρτίου 1944, μέρα της ελληνικής Ανεξαρτησίας, μέρα Sabbath, στην πλατεία Μαβίλη, ο Κοφίνας δείχνει κραυγάζοντας τον Καμπιλή:

«Όλοι εσείς είστε εδώ εξαιτίας ενός μόνο προσώπου».

- «Τι εννοείς;» τον ρωτάει κάποιος, «Ποιο πρόσωπο»;
- «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής», απάντησε ο Κοφίνας. «είναι υπεύθυνος για τη σύλληψή σας. Του έστειλα ένα σημείωμα με τη γυναίκα μου που μου έφερε φαΐ στη φυλακή. Του έγραφα ότι οι Γερμανοί σχεδίαζαν να σας συλλάβουν όλους. Τον παρότρυνα να σας βοηθήσει να το σκάσετε επειγόντως».
- «Γιατί δεν μας είπες τίποτε γι' αυτό το σημείωμα»; κραύγασε ένας νέος που γύρισε από το βουνό.
- «Γιατί δεν μας το έδειξες;» κραύγασε ένας άλλος.

Και μέσα στις κραυγές και απειλές κατά του Καμπιλή, αυτός κατόρθωσε στο τέλος να προφέρει: «Εφταιξα».

Αναδρομή: Όταν ο πρόεδρος Κοφίνας πρότεινε στο συμβούλιο της Κοινότητας να ειδοποιήσουν τους περισσότερους νέους να καταφύγουν στις δυνάμεις της Αντίστασης, γιατί τότε ήταν ακόμη σχετικά εύκολο, και παρά τις επανειλημμένες, ρητές προειδοποιήσεις, ο Καμπιλής σταθερά εναντιώθηκε σε κάθε προσπάθεια οποιουδήποτε εβραιογιαννιώτη να καταφύγει στους αντάρτες, τους οποίους όλους θεωρούσε κομμουνιστές. Υστερόγραφο: Όταν οι Εβραίοι των Ιωαννίνων έφθασαν στο Άουσβιτς, ο Σαμπεθάι Καμπιλής δεν διαλέχτηκε για εργασία. Αυτός, η γυναίκα του και οι αδελφές του, στάλθηκαν στους θαλάμους αερίων με όλες τις γηραιότερες γυναίκες και τα παιδιά, την ίδια μέρα που έφθασαν εκεί.

Ελένη Κουρμαντζή, Το τέλος της μικρής μας πόλης: οι «κύκλοι» και τα «πρόσωπα», Ιωάννινα, 1992)

Φύλλο εργασίας 3^{ης} Ομάδας

(3^η έως 6^η διδακτική ώρα)

3^η και 4^η διδακτική ώρα

Πρώτη δραστηριότητα

☞ Συζητούμε για τον βαθμό ευθύνης του **Σαμπεθάι Καμπιλή** στον αφανισμό της ισραηλιτικής κοινότητας των Ιωαννίνων, αναζητούμε τους **λόγους** για τους οποίους την «άφησε» **ανυπεράσπιστη** απέναντι στην καταστροφή παρά τις σταθερές επιδιώξεις του για την προστασία της από κάθε είδους επιθέσεις και αναδεικνύουμε με βάση αυτό το δεδομένο την **τραγική του διάσταση**. Προβληματιζόμαστε για το αν είχε κάποια **επιλογή να αποτρέψει την συντριβή** της κοινότητας ενόψει της αυτόκλητης δύναμης καταστροφής των Ναζί.

☞ **Τι θα συνέβαινε αν...**; Ας υποθέσουμε ότι ο Σαμπεθάι Καμπιλή ενεργούσε έγκαιρα και εξασφάλιζε τη σωτηρία των περισσότερων μελών της κοινότητας. Αφού προσδιορίσουμε με λεπτομέρειες αυτήν τη «λύση», γράφουμε τον **επίλογο** του διηγήματος «**αλλιώς**», προσπαθώντας να μιμηθούμε, όσο μπορούμε, το ύφος του Δ. Χατζή.

☞ Διαβάζουμε στο edmodo τα φύλλα εργασίας/δραστηριότητες που έχουν αναλάβει οι υπόλοιπες ομάδες και σχολιάζουμε στη σελίδα κάθε ομάδας το υλικό που μέχρι στιγμής έχει παραχθεί. Για τη δραστηριότητα αυτή αφιερώνουμε δεκαπέντε λεπτά από την τέταρτη ώρα.

5^η διδακτική ώρα

Δεύτερη δραστηριότητα

☞ Εντοπίζουμε στο διήγημα τα **αποσπάσματα** που αποτυπώνουν τον **σύνδεσμο** του κεντρικού ήρωα με τον Γιοσέφ Ελιγιά και τη συνακόλουθη **ψυχική του περιπέτεια**, παρακολουθούμε τη **σχέση** του Σαμπεθάι Καμπιλή και του Γιοσέφ Ελιγιά στην εξέλιξή της και συζητούμε πώς ο σύνδεσμός τους αναδεικνύει την **τραγική διάσταση**

του κεντρικού ήρωα. Οι παρατηρήσεις μας θα συνοδεύουν την παρουσίαση της εργασίας μας (των συννεφόμενων) στην ολομέλεια.

☞ Επιλέγουμε από τα **αποσπάσματα** που επισημίναμε τρία-τέσσερα που αποτυπώνουν πιο emphaticά τον **συσχετισμό** των δυο προσώπων. Εξεικονίζουμε με τη χρήση του λογισμικού Wordle.net τα αποσπάσματα που διαλέξαμε, πειραματιζόμεστε με τη **διαμόρφωσή** τους (φόντο, χρώματα...), ώστε να συμβάλλουν στην ανάδειξη της σχέσης - και της εξέλιξης της σχέσης - των δύο προσώπων και αποθηκεύουμε το τελικό παράγωγό μας, για να το σχολιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

6^η διδακτική ώρα

☞ Θα παίξουμε μια παραλλαγή της ανακριτικής καρέκλας (Hot Seating), μιας τεχνικής του θεατρικού παιχνιδιού. Ο ανακρινόμενος χαρακτήρας, ο Σαμπεθάι Καμπιλή, κάθεται στην καρέκλα με τα μάτια δεμένα. Ως ομάδα θα υιοθετήσετε έναν ρόλο, αυτόν του Γιώσεφ Ελιγιά που ενοχοποιεί τον Σαμπεθάι γιατί δεν εξασφάλισε τη σωτηρία των Εβραίων προτρέποντάς τους να φύγουν στο βουνό. Θα ανακρίνετε τον Σαμπεθάι για γεγονότα και καταστάσεις, είτε υπάρχουν μέσα στο κείμενο είτε όχι. Στο τέλος, θα κληθείτε να μιλήσετε για την ενδεχόμενη μεταβολή των εντυπώσεών σας για τον κεντρικό χαρακτήρα και τα συναισθήματα που νιώσατε κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Οι υπόλοιπες ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους ως εξής:

Ομάδα 1: Σαμπεθάι Καμπιλή, θέση Ομάδα 2: Σαμπεθάι Καμπιλή, αντίθεση

Ομάδα 4: Κοφίνας Ομάδα 5: Χαΐμ Εζρά

Παρατήρηση:

Η δραστηριότητα της 6^{ης} διδακτικής ώρας προϋποθέτει να διαβάσουμε το κείμενο της Ελένης Κουρμαντζή (που βρίσκεται πιο κάτω), για να γνωρίσουμε και κάποιες άλλες πτυχές της ιστορίας. Θεωρούμε επίσης δεδομένο ότι η δράση που θα παρουσιάσουμε συμβαίνει λίγο πριν από τη μεταφορά των Εβραίων στο Άουσβιτς.

Ο Καμπιλής πίστευε στα λόγια της Εξόδου: «Ο Κύριος θα πολεμήσει για σας και θα σας κρατήσει εν ειρήνη». Ήταν αντιπρόεδρος του συμβουλίου της κοινότητας, μαζί με έναν γιατρό, ένα φυσικό και δυο εμπόρους, αλλά λόγω θρησκευτικής και οικονομικής επιρροής, ουσιαστικά το πρόσωπο το οποίο ηγούνταν της κοινότητας. Οι Γερμανοί συλλαμβάνουν το συμβούλιο, όχι όμως τον Καμπιλή, ο οποίος δεν παύει να διαλαλεί ότι εφόσον θα ικανοποιήσουν τους Γερμανούς με λίρες, πολύτιμα αντικείμενα, εμπορεύματα και άλλα αγαθά, αυτοί δεν θα τους πειράζουν. Όταν η κοινότητα της Θεσσαλονίκης ειδοποιεί αυτή των Ιωαννίνων, λαμβάνει την απάντηση ότι «ο εκτοπισμός είναι θεία οργή, γιατί αυτοί (οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης) δεν τηρούσαν το Sabbath· «Ο Θεός αγαπάει τα Ιωάννινα» έλεγαν, «Ο Θεός δεν έχει λόγο να τιμωρήσει τα Ιωάννινα». Με κάθε πανουργία οι Γερμανοί σε κάθε ανησυχητικό μήνυμα, κατορθώνουν να καθησυχάσουν διαμέσου του Καμπιλή την κοινότητα. Ο τελευταίος μάλιστα πείθει έντεκα από τους είκοσι δύο νέους που είχαν καταφύγει στα βουνά με τους αντάρτες, να επιστρέψουν πίσω. Ο πρόεδρος Κοφίνας στέλνει από τα κρατητήρια μήνυμα, ότι πρόκειται να τους συλλάβουν όλους και να τους εκτοπίσουν. Ο Καμπιλής που λαμβάνει προσωπικά το μήνυμα, το κρατάει σφιχτά μυστικό. Υστατη πράξη: Στη συγκέντρωση 2 η ώρα το πρωί, 25 Μαρτίου 1944, μέρα της ελληνικής Ανεξαρτησίας, μέρα Sabbath, στην πλατεία Μαβίλη, ο Κοφίνας δείχνει κραυγάζοντας τον Καμπιλή:

«Όλοι εσείς είστε εδώ εξαιτίας ενός μόνο προσώπου».

- «Τι εννοείς;» τον ρωτάει κάποιος, «Ποιο πρόσωπο»;
- «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής», απάντησε ο Κοφίνας. «είναι υπεύθυνος για τη σύλληψή σας. Του έστειλα ένα σημείωμα με τη γυναίκα μου που μου έφερε φαΐ στη φυλακή. Του έγραφα ότι οι Γερμανοί σχεδίαζαν να σας συλλάβουν όλους. Τον παρότρυνα να σας βοηθήσει να το σκάσετε επειγόντως».
- «Γιατί δεν μας είπες τίποτε γι' αυτό το σημείωμα»; κραύγασε ένας νέος που γύρισε από το βουνό.
- «Γιατί δεν μας το έδειξες;» κραύγασε ένας άλλος.

Και μέσα στις κραυγές και απειλές κατά του Καμπιλή, αυτός κατόρθωσε στο τέλος να προφέρει: «Εφταιξα».

Αναδρομή: Όταν ο πρόεδρος Κοφίνας πρότεινε στο συμβούλιο της Κοινότητας να ειδοποιήσουν τους περισσότερους νέους να καταφύγουν στις δυνάμεις της Αντίστασης, γιατί τότε ήταν ακόμη σχετικά εύκολο, και παρά τις επανειλημμένες, ρητές προειδοποιήσεις, ο Καμπιλής σταθερά εναντιώθηκε σε κάθε προσπάθεια οποιουδήποτε εβραιογιαννιώτη να καταφύγει στους αντάρτες, τους οποίους όλους θεωρούσε κομμουνιστές. Υστερόγραφο: Όταν οι Εβραίοι των Ιωαννίνων έφθασαν στο Άουσβιτς, ο Σαμπεθάι Καμπιλής δεν διαλέχτηκε για εργασία. Αυτός, η γυναίκα του και οι αδελφές του, στάλθηκαν στους θαλάμους αερίων με όλες τις γηραιότερες γυναίκες και τα παιδιά, την ίδια μέρα που έφθασαν εκεί.

Ελένη Κουρμαντζή, Το τέλος της μικρής μας πόλης: οι «κύκλοι» και τα «πρόσωπα», Ιωάννινα, 1992)

Φύλλο εργασίας 4^{ης} Ομάδας

(3^η έως 6^η διδακτική ώρα)

3^η και 4^η διδακτική ώρα

Πρώτη δραστηριότητα

☞ Με αφετηρία το υλικό του διηγήματος συζητάμε τους **λόγους** για τους οποίους οι Γιαννιώτες Εβραίοι **ζούσαν συνασπισμένοι** μέσα στο κάστρο των Ιωαννίνων γύρω από τη Συναγωγή ανιχνεύοντας και τις **κοινωνικές διαστάσεις** του θέματος, προβληματιζόμαστε αν: → ο συγκεκριμένος τρόπος εγκατάστασης **εμπόδιζε** τους Εβραίους να παρακολουθούν τις ιστορικές **αλλαγές**, → έχει κάποιο μερίδιο **ευθύνης** για την τραγική κατάληξη της κοινότητας, και ελέγχουμε αν ο συγκεκριμένος τόπος και τρόπος εγκατάστασης **εξυπηρετούσε** τις προθέσεις του Σαμπεθαί Καμπιλί.

☞ Αναζητούμε στο διαδίκτυο πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό για τις **οδούς διαμονής** των Εβραίων στα Γιάννενα (<http://egiannina.wordpress.com/>). Με αυτά ως οδηγό και χρησιμοποιώντας τους **Scribblemaps** εντοπίζουμε την **εβραϊκή συνοικία** των Ιωαννίνων, βάζουμε **σημάνσεις** για να οριοθετήσουμε σε ποιους χώρους ζούσαν οι Εβραίοι, «ζωντανεύουμε» με φωτογραφικό υλικό - και με τη φαντασία μας - τις γειτονιές τους και αποθηκεύουμε τις παρεμβάσεις μας. Με αυτόν τον χάρτη ξεναγούμε τους συμμαθητές μας στις γειτονιές των Εβραίων.

☞ Διαβάζουμε στο edmodo τα φύλλα εργασίας/δραστηριότητες που έχουν αναλάβει οι υπόλοιπες ομάδες και σχολιάζουμε στη σελίδα κάθε ομάδας το υλικό που μέχρι στιγμής έχει παραχθεί. Για τη δραστηριότητα αυτή αφιερώνουμε δεκαπέντε λεπτά από την τέταρτη ώρα.

5^η διδακτική ώρα

Δεύτερη δραστηριότητα

☞ Στον διαδικτυακό τόπο Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα διαβάζουμε το ποίημα του Κ.Π. Καβάφη με τον τίτλο «[Τείχη](#)».

☞ Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα ζωγραφικής (ενδεικτικά: [Artweaver](#)) σκισάρουμε την **ανθρώπινη φιγούρα μέσα στον χώρο** σύμφωνα με τις οδηγίες του

ποιήματος, αναγράφουμε στον καμβά μας τις λέξεις που μας έρχονται στον νου (συναισθήματα του προσώπου, δικές μας εντυπώσεις...) και αποθηκεύουμε το σκίτσο μας. Τοποθετούμε νοητά τους Γιαννιώτες **Εβραίους εντός του κάστρου**, στη θέση της ανθρώπινης φιγούρας και σημειώνουμε την άποψή μας για τη συναισθηματική τους φόρτιση.

6^η διδακτική ώρα

☞ Θα παίξουμε μια παραλλαγή της ανακριτικής καρέκλας (Hot Seating), μιας τεχνικής του θεατρικού παιχνιδιού. Ο ανακρινόμενος χαρακτήρας, ο Σαμπεθάι Καμπιλή, κάθεται στην καρέκλα με τα μάτια δεμένα. Ως ομάδα θα υιοθετήσετε έναν ρόλο, αυτόν του Κοφίνα, του προέδρου της εβραϊκής κοινότητας που ειδοποίησε μέσα από τη φυλακή τον Σαμπεθάι για τα σχέδια των Γερμανών. Θα ανακρίνετε τον Σαμπεθάι για γεγονότα, καταστάσεις, συναισθήματα είτε υπάρχουν μέσα στο κείμενο είτε όχι. Στο τέλος, θα κληθείτε να μιλήσετε για την ενδεχόμενη μεταβολή των εντυπώσεών σας για τον κεντρικό χαρακτήρα και τα συναισθήματα που νιώσατε κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Οι υπόλοιπες ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους ως εξής:

Ομάδα 1: Σαμπεθάι Καμπιλή, θέση

Ομάδα 2: Σαμπεθάι Καμπιλή, αντίθεση

Ομάδα 3: Γιωσέφ Ελιγιά

Ομάδα 5: Χαΐμ Εζρά

Παρατήρηση:

Η δραστηριότητα της 6^{ης} διδακτικής ώρας προϋποθέτει να διαβάσουμε το κείμενο της Ελένης Κουρμαντζή (που βρίσκεται πιο κάτω), για να γνωρίσουμε και κάποιες άλλες πτυχές της ιστορίας. Θεωρούμε επίσης δεδομένο ότι η δράση που θα παρουσιάσουμε συμβαίνει λίγο πριν από τη μεταφορά των Εβραίων στο Άουσβιτς.

Ο Καμπιλής πίστευε στα λόγια της Εζόδου: «Ο Κύριος θα πολεμήσει για σας και θα σας κρατήσει εν ειρήνη». Ήταν αντιπρόεδρος του συμβουλίου της κοινότητας, μαζί με έναν γιατρό, ένα φυσικό και δυο εμπόρους, αλλά λόγω θρησκευτικής και οικονομικής επιρροής, ουσιαστικά το πρόσωπο το οποίο

ηγούνταν της κοινότητας. Οι Γερμανοί συλλαμβάνουν το συμβούλιο, όχι όμως τον Καμπιλή, ο οποίος δεν παύει να διαλαλεί ότι εφόσον θα ικανοποιήσουν τους Γερμανούς με λίρες, πολύτιμα αντικείμενα, εμπορεύματα και άλλα αγαθά, αυτοί δεν θα τους πειράζουν. Όταν η κοινότητα της Θεσσαλονίκης ειδοποιεί αυτή των Ιωαννίνων, λαμβάνει την απάντηση ότι «ο εκτοπισμός είναι θεία οργή, γιατί αυτοί (οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης) δεν τηρούσαν το Sabbath-«Ο Θεός αγαπάει τα Ιωάννινα» έλεγαν, «Ο Θεός δεν έχει λόγο να τιμωρήσει τα Ιωάννινα»». Με κάθε πανουργία οι Γερμανοί σε κάθε ανησυχητικό μήνυμα, κατορθώνουν να καθησυχάσουν διαμέσου του Καμπιλή την κοινότητα. Ο τελευταίος μάλιστα πείθει έντεκα από τους είκοσι δύο νέους που είχαν καταφύγει στα βουνά με τους αντάρτες, να επιστρέψουν πίσω. Ο πρόεδρος Κοφίνας στέλνει από τα κρατητήρια μήνυμα, ότι πρόκειται να τους συλλάβουν όλους και να τους εκτοπίσουν. Ο Καμπιλής που λαμβάνει προσωπικά το μήνυμα, το κρατάει σφιχτά μυστικό. Ύστατη πράξη: Στη συγκέντρωση 2 η ώρα το πρωί, 25 Μαρτίου 1944, μέρα της ελληνικής Ανεξαρτησίας, μέρα Sabbath, στην πλατεία Μαβίλη, ο Κοφίνας δείχνει κραυγάζοντας τον Καμπιλή:

«Όλοι εσείς είστε εδώ εξαιτίας ενός μόνο προσώπου».

- «Τι εννοείς;» τον ρωτάει κάποιος, «Ποιο πρόσωπο;»;

- «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής», απάντησε ο Κοφίνας. «είναι υπεύθυνος για τη σύλληψή σας. Του έστειλα ένα σημείωμα με τη γυναίκα μου που μου έφερε φαΐ στη φυλακή. Του έγραφα ότι οι Γερμανοί σχεδίαζαν να σας συλλάβουν όλους. Τον παρότρυνα να σας βοηθήσει να το σκάσετε επειγόντως».

- «Γιατί δεν μας είπες τίποτε γι' αυτό το σημείωμα;» κραύγασε ένας νέος που γύρισε από το βουνό.

- «Γιατί δεν μας το έδειξες;» κραύγασε ένας άλλος.

Και μέσα στις κραυγές και απειλές κατά του Καμπιλή, αυτός κατόρθωσε στο τέλος να προφέρει: «Έφταιξα».

Αναδρομή: Όταν ο πρόεδρος Κοφίνας πρότεινε στο συμβούλιο της Κοινότητας να ειδοποιήσουν τους περισσότερους νέους να καταφύγουν στις δυνάμεις της Αντίστασης, γιατί τότε ήταν ακόμη σχετικά εύκολο, και παρά τις επανειλημμένες, ρητές προειδοποιήσεις, ο Καμπιλής σταθερά εναντιώθηκε σε κάθε προσπάθεια οποιουδήποτε εβραιογιαννιώτη να καταφύγει στους αντάρτες, τους οποίους όλους θεωρούσε κομμουνιστές. Υστερόγραφο: Όταν οι Εβραίοι των Ιωαννίνων έφθασαν στο Άουσβιτς, ο Σαμπεθάι Καμπιλής δεν διαλέχτηκε για εργασία. Αυτός, η γυναίκα του και οι αδελφές του, στάλθηκαν στους θαλάμους αερίων με όλες τις γηραιότερες γυναίκες και τα παιδιά, την ίδια μέρα που έφθασαν εκεί.

Ελένη Κουρμαντζή, Το τέλος της μικρής μας πόλης: οι «κύκλοι» και τα «πρόσωπα», Ιωάννινα, 1992)

Φύλλο εργασίας 5^{ης} Ομάδας

(3^η έως 6^η διδακτική ώρα)

3^η και 4^η διδακτική ώρα

Πρώτη δραστηριότητα

☞ Εστιάζοντας στη σκηνή της συνάντησης του Σαμπεθάι Καμπιλή με τον Χαΐμ Εζρά, συζητάμε για τη **στάση του αφηγητή** απέναντι στον κεντρικό λογοτεχνικό ήρωα στη συγκεκριμένη ενότητα, εντοπίζουμε τους **αφηγηματικούς τρόπους** και τις **εκφραστικές επιλογές** που επενδύουν αυτή την οπτική και διερευνούμε πώς ενδεχομένως συνδέεται με την αποτίμηση του Σαμπεθάι Καμπιλή η **επιλογή του συγγραφέα** να εντάξει **αυτήν τη σκηνή** στο αφηγηματικό υλικό πριν από το τέλος του διηγήματος.

☞ Αντιγράφουμε το (προηγούμενο) **απόσπασμα** σε ένα αρχείο word, παρεμβαίνουμε στο **κείμενο** μεγαλώνοντας ή μικραίνοντας το **μέγεθος των χαρακτήρων** στις λέξεις που θέλουμε να υπερτονίσουμε ή αντίστοιχα να αποδυναμώσουμε σημασιολογικά και **χρωματίζοντας** τον μονόλογο και τα διαλογικά στοιχεία διαφορετικά από την αφήγηση (επιλέγουμε χρώματα που ταιριάζουν με την **ψυχική διάθεση** των προσώπων που μιλούν). Αποτιμούμε στο τέλος της δραστηριότητας αν το κείμενο, **μετά τις παρεμβάσεις**, αποδίδει την **οπτική του αφηγητή**.

☞ Διαβάζουμε στο edmodo τα φύλλα εργασίας/δραστηριότητες που έχουν αναλάβει οι υπόλοιπες ομάδες και σχολιάζουμε στη σελίδα κάθε ομάδας το υλικό που μέχρι στιγμής έχει παραχθεί. Για τη δραστηριότητα αυτή αφιερώνουμε δεκαπέντε λεπτά από την τέταρτη ώρα.

5^η διδακτική ώρα

Δεύτερη δραστηριότητα

☞ Μας αναθέτουν να σχεδιάσουμε το **εξώφυλλο** μιας ειδικής έκδοσης που περιλαμβάνει **μόνο το συγκεκριμένο διήγημα** του Δ. Χατζή. Έχοντας στον νου μας να αποδώσουμε την **οπτική του αφηγητή** απέναντι στους ήρωες της ιστορίας και

στην ίδια την ιστορία, αναζητούμε στο διαδίκτυο **εικόνες και μοτίβα** που έχουν νοηματική σχέση με την ιστορία, επιλέγουμε φόντο και χρώματα, γραμματοσειρά για τον τίτλο και τα άλλα **στοιχεία του εξώφυλλου**. Αξιοποιούμε για την κατασκευή μας το λογισμικό [Photovisi](#). Αν είχαμε τη δυνατότητα να «υπονομεύσουμε» την οπτική του **αφηγητή** και να αποδώσουμε την **οπτική του αναγνώστη** που αντιμετωπίζει με καχυποψία και **αντιπάθεια** τον Σαμπεθάι Καμπιλή, τι θα αλλάζαμε στο εξώφυλλό μας;

6^η διδακτική ώρα

☞ Θα παίξουμε μια παραλλαγή της ανακριτικής καρέκλας (Hot Seating), μιας τεχνικής του θεατρικού παιχνιδιού. Ο ανακρινόμενος χαρακτήρας, ο Σαμπεθάι Καμπιλή, κάθεται στην καρέκλα με τα μάτια δεμένα. Ως ομάδα θα υιοθετήσετε έναν ρόλο, αυτόν του Χαΐμ Εζρά που στο μαγαζί του φιλοξένησε τις καινούριες ιδέες του Γιοσέφ Ελιγιά. Θα ανακρίνετε τον Σαμπεθάι για γεγονότα, καταστάσεις, συναισθήματα είτε υπάρχουν μέσα στο κείμενο είτε όχι. Στο τέλος, θα κληθείτε να μιλήσετε για την ενδεχόμενη μεταβολή των εντυπώσεών σας για τον κεντρικό χαρακτήρα και τα συναισθήματα που νιώσατε κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Οι υπόλοιπες ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους ως εξής:

Ομάδα 1: Σαμπεθάι Καμπιλή, θέση Ομάδα 2: Σαμπεθάι Καμπιλή, αντίθεση

Ομάδα 3: η φωνή του Γιοσέφ Ελιγιά Ομάδα 4: Κοφίνας

Παρατήρηση:

Η δραστηριότητα της 6^{ης} διδακτικής ώρας προϋποθέτει να διαβάσουμε το κείμενο της Ελένης Κουρμαντζή (που βρίσκεται πιο κάτω), για να γνωρίσουμε και κάποιες άλλες πτυχές της ιστορίας. Θεωρούμε επίσης δεδομένο ότι η δράση που θα παρουσιάσουμε συμβαίνει λίγο πριν από τη μεταφορά των Εβραίων στο Άουσβιτς.

Ο Καμπιλής πίστευε στα λόγια της Εξόδου: «Ο Κύριος θα πολεμήσει για σας και θα σας κρατήσει εν ειρήνη». Ήταν αντιπρόεδρος του συμβουλίου της κοινότητας, μαζί με έναν γιατρό, ένα φυσικό και δυο εμπόρους, αλλά λόγω θρησκευτικής και οικονομικής επιρροής, ουσιαστικά το πρόσωπο το οποίο ηγούνταν της κοινότητας. Οι Γερμανοί συλλαμβάνουν το συμβούλιο, όχι όμως τον Καμπιλή, ο οποίος δεν παύει να διαλαλεί ότι εφόσον θα ικανοποιήσουν τους Γερμανούς με λίρες, πολύτιμα αντικείμενα, εμπορεύματα και άλλα αγαθά, αυτοί δεν θα τους πειράζουν. Όταν η κοινότητα της Θεσσαλονίκης ειδοποιεί αυτή των Ιωαννίνων, λαμβάνει την απάντηση ότι «ο εκτοπισμός είναι θεία οργή, γιατί αυτοί (οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης) δεν τηρούσαν το Sabbath· «Ο Θεός αγαπάει τα Ιωάννινα» έλεγαν, «Ο Θεός δεν έχει λόγο να τιμωρήσει τα Ιωάννινα». Με κάθε πανουργία οι Γερμανοί σε κάθε ανησυχητικό μήνυμα, κατορθώνουν να καθησυχάσουν διαμέσου του Καμπιλή την κοινότητα. Ο τελευταίος μάλιστα πείθει έντεκα από τους είκοσι δύο νέους που είχαν καταφύγει στα βουνά με τους αντάρτες, να επιστρέψουν πίσω. Ο πρόεδρος Κοφίνας στέλνει από τα κρατητήρια μήνυμα, ότι πρόκειται να τους συλλάβουν όλους και να τους εκτοπίσουν. Ο Καμπιλής που λαμβάνει προσωπικά το μήνυμα, το κρατάει σφιχτά μυστικό. Υστατη πράξη: Στη συγκέντρωση 2 η ώρα το πρωί, 25 Μαρτίου 1944, μέρα της ελληνικής Ανεξαρτησίας, μέρα Sabbath, στην πλατεία Μαβίλη, ο Κοφίνας δείχνει κραυγάζοντας τον Καμπιλή:

«Όλοι εσείς είστε εδώ εξαιτίας ενός μόνο προσώπου».

- «Τι εννοείς;» τον ρωτάει κάποιος, «Ποιο πρόσωπο»;
- «Ο Σαμπεθάι Καμπιλής», απάντησε ο Κοφίνας. «είναι υπεύθυνος για τη σύλληψή σας. Του έστειλα ένα σημείωμα με τη γυναίκα μου που μου έφερε φαΐ στη φυλακή. Του έγραφα ότι οι Γερμανοί σχεδίαζαν να σας συλλάβουν όλους. Τον παρότρυνα να σας βοηθήσει να το σκάσετε επειγόντως».
- «Γιατί δεν μας είπες τίποτε γι' αυτό το σημείωμα»; κραύγασε ένας νέος που γύρισε από το βουνό.
- «Γιατί δεν μας το έδειξες;» κραύγασε ένας άλλος.

Και μέσα στις κραυγές και απειλές κατά του Καμπιλή, αυτός κατόρθωσε στο τέλος να προφέρει: «Εφταιξα».

Αναδρομή: Όταν ο πρόεδρος Κοφίνας πρότεινε στο συμβούλιο της Κοινότητας να ειδοποιήσουν τους περισσότερους νέους να καταφύγουν στις δυνάμεις της Αντίστασης, γιατί τότε ήταν ακόμη σχετικά εύκολο, και παρά τις επανειλημμένες, ρητές προειδοποιήσεις, ο Καμπιλής σταθερά εναντιώθηκε σε κάθε προσπάθεια οποιουδήποτε εβραιογιαννιώτη να καταφύγει στους αντάρτες, τους οποίους όλους θεωρούσε κομμουνιστές. Υστερόγραφο: Όταν οι Εβραίοι των Ιωαννίνων έφθασαν στο Άουσβιτς, ο Σαμπεθάι Καμπιλής δεν διαλέχτηκε για εργασία. Αυτός, η γυναίκα του και οι αδελφές του, στάλθηκαν στους θαλάμους αερίων με όλες τις γηραιότερες γυναίκες και τα παιδιά, την ίδια μέρα που έφθασαν εκεί.

Ελένη Κουρμαντζή, Το τέλος της μικρής μας πόλης: οι «κύκλοι» και τα «πρόσωπα», Ιωάννινα, 1992)

Φύλλο Εργασίας

7^{ης} και 8^{ης} διδακτικής ώρας

(ατομικό, κοινό για όλους)

☞ Τα θύματα της ιστορίας και των ηγετών

Αναλαμβάνω/ ενσαρκώνω μια ταυτότητα. Γίνομαι ο Σμυρνιός πρόσφυγας του 1922, ο Εβραίος της Αθήνας που σώθηκε από το ολοκαύτωμα, ο Κύπριος που ξεριζώθηκε από την Κερύνεια, ο σύγχρονος Έλληνας μετανάστης ή κάποιος άλλος - θύμα των πολιτικών αποφάσεων και των ακραίων ιστορικών συγκυριών. Γράφω μια **επιστολή** ή μια σελίδα **ημερολογίου**, στην οποία ξεδιπλώνω τα συναισθήματά μου και τις σκέψεις - ανάλογα με τον ρόλο μου - για τις συνέπειες των ασύνετων πολιτικών αποφάσεων και τις ευθύνες των ηγετών.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το γεγονός ότι οι μαθητές επέλεξαν ψηφιακά εργαλεία που ήδη γνώριζαν αντί των προτεινόμενων στα Φύλλα εργασίας οδηγεί στη σκέψη ότι σε επόμενη εφαρμογή του σεναρίου θα μπορούσαν να απουσιάζουν εντελώς αντίστοιχες προτάσεις και να δίνεται μόνο το ζητούμενο, το οποίο οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να υλοποιήσουν με εργαλεία της επιλογής τους. Ακόμη, για να ελαττωθεί κάπως η πίεση χρόνου, θα μπορούσαν να μειωθούν οι δραστηριότητες και να δοθεί περισσότερος χρόνος στις ομάδες να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, με σημείο αναφοράς είτε τις υπάρχουσες είτε νέες δραστηριότητες με αυτόν τον προσανατολισμό.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η συγκεκριμένη εφαρμογή πραγματοποιήθηκε χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Το μόνο αξιοσημείωτο πρόβλημα ήταν η ασυνέπεια κάποιων μαθητών που λειτούργησε ως τροχοπέδη στη μαθησιακή πορεία της ομάδας τους.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—